

Irena Tarasová. Akademická maliarka.

študovala na Vysoké škole výtvarných umení v ateliéroch prof. Jána Mudrocha, Bedricha Hoffstädtera a Dezidera Millyho. V umeleckej oblasti sa rozhodla pre užšiu špecializáciu svojej tvorby - pre prácu v oblasti knižnej ilustrácie a to predovšetkým k literatúre pre deti. Pre vydavateľstvo Mladé letá ilustrovala množstvo knižiek pre najmenších po školákov ako leporelá, zbierky veršov, rozprávky, dávne príbehy a moderné rozprávky zo súčasného života detí. Tiež prispievala ilustráciami do populárnych detských časopisov Zornička a Slniečko. Vo svojich ilustráciách sa vyjadrovala výrazne maliarsky – akcentovala farebnosť a dekoratívnosť. Jej originálna tvorba sa rozvíjala v troch etapách, definovaných výtvarnou technikou.

V prvom období svojej ilustračnej tvorby sa zamerala na tvorivý proces koláže – umeleckej techniky kombinovania rôznych materiálov. V obrazovej skladbe ilustrácie išlo jej o fantáziu, myšlienku symbolu a farebnej slobody. A tak vznikali originálne ilustrácie k veršovaným knižkám pre deti. Také ilustrovanie poézie pre deti má v pozornosti úlohu, dať veršom rovnocennú obrazovú podobu a zdôrazniť poetický rozmer. Dôvod spočíva v tom, že poézia a obraz je v hlbokom a intenzívnom spojení. A takú súzvučnosť predstavujú Tarasovej obrázky ku knižke veršikov Ľudmily Podjavorinskej *Už ho vezú* z roku 1965. Vydanie tejto knižky bola úspešným edičným činom, pretože do roku 1988 jej vyšlo 6. reedícií. Ľudmila Podjavorinská je majsterkou poézie pre deti, básničky majú pútavý dej a melódiu rýmovania. Aj v dospelosti si na ňu mnohí spomínajú ako obľúbené čítanie či recitáciu, pre veľmi zábavné a poučné veršičky. V ich jednoduchých príbehoch sú hlavnými hrdinami zvieratka a deti, vytvárajú obraz každodenného života, ktorý deti hravo pochopia a prisvojujú si ho. Z knižky vyžaruje radosť, pohoda, láska spisovateľky k deťom a to všetko je umocnené pôvabnou výtvarnou „výzdobou“. Ilustrátorka Irena Tarasová sa rozhodla pre vzdušné a voľné obrázky a preto vytvorila dekoratívne záhlavné a koncové koláže. V tejto knižke podáva dôkaz, ako aj takáto rozsahom nevelká ilustrácia môže byť fantazijne podnetná a bohatá. Pokojné a prosté motívy, jednoduché tvary blízke detskej mentalite a poézie obsahu sú pestré a technicky jedinečné. V kolážovej technike majú precízne tvaroslovie, citlivé kombinovanie papiera, textílií a gvašu a v kompozíciách originálnu nápaditosť a fantáziu. Typológia zvieracích a detských hrdinov má v zjednodušenej štylizácii črtu hravosti a úsmevnej pohody. Obrázky sú výtvarne pôsobivo štylizované a súčasne pre dieťa dobre čitateľné. Tarasovej interpretácia, ako svojbytný poetický obraz, obohacuje tento text o nové, jej vlastné dimenzie.

Umelecký zámer: poetizovať motív, experimentovať s kolážou a tvoriť dekoratívne kompozície Irena Tarasová úspešne realizovala v ďalších knižkách ako sú napr. vo výstavnom súbore inštalované originály k titulom: *Makové zrnko* (1964), *Jankina prikrývka* (1967), *Ňuňa je sama doma* (1969) a *Modré nebo, letný deň* (1970). Sú to príbehové knižky pre školákov, ktoré výtvarne obohatila. V kompozíciách zdôrazňuje dekoratívnosť – dáva ju farbe, tvaru a materiálu. Technicky zdokonaľuje kolážový proces a k papieru pridáva štruktúrované textilne materiály, odtlačky, razidlá či tapety. Jej štýl je výtvarnou paralelou textu moderných rozprávok, kde ide o detské príbehy a zážitky s príznačnou dávkou fantázie, poézie a humoru. Celostranové ilustrácie

pôsobia ako samostatné obrazy pre pestrú farebnú skladbu a priestorovú kompozíciu s rôznorodou výplňou. V ilustrácii ku knižke *Jankina prikrývka* má zakomponovaný výstrižok panamy s krížikovou výšivkou, tapetové vzory a reklamné značky. Literárny autor americký prozaik Arthur Miller napísal moderný a veľmi poetický príbeh dievčatka, ktoré od malička malo mäkkú, teplú a rúžovú prikrývku, ktorú si veľmi obľúbila. Časom ako vyrástlo, prikrývka jej bola malá a aj vystrapkaná. Ťažko sa s ňou lúčilo a preto ju vyložilo na podobločnicu. Zakrátko uvidelo, ako si malý vtáčik z prikrývky vyťahuje nitky a o pár dní zbadalo v parku na strome rúžové hniezdo. Veľmi sa tešilo z toho, že aj vtáčikom bude teplo a mätko. V tejto knižke sa súzvučne spojila poézia textu a obrazu, keď ilustrátorka pani Tarasová do nich vložila toľko kreativity, krásy a nehy.

Škála výrazov v ilustráciách Ireny Tarasovej vyplýva zo žánrovej rozdielnosti titulov, ku ktorými sa umelkyňa dostala počas spolupráce s vydavateľstvom Mladé letá. Tarasovej prejav v technickej rovine zostal konštantný kolážovou technikou, ale v obsahovom význame ilustrácie, v zhode s charakterom literárnej predlohy smeroval ku vtipu, groteske, humornému výrazu až ku karikatúrnej štylizácii. Takúto charakteristiku majú Tarasovej ilustrácie knižky *Sedem múdrych majstrov* (1971) s podtitulom „Ako Poncián cisár rimanský odporúča do výchovy siedmim múdrym majstrom svojho syna Diokleciana“. Kniha patrí do edície Pradávné príbehy – Mladé letá. Cieľom edície bolo približovať mladému čitateľovi od 11 rokov históriu, tradície a vôbec kultúrne dedičstvo európskych národov i vzdialených krajín, oživovať staroveké i stredoveké historické príbehy. Každý titul mal vynikajúceho ilustrátora, ktorého umelecký názor mohol byť pre literárnu predlohu najpriliehavejším výtvarným pendantom, napríklad:

Viera Kraicová (*Ovídiove Premeny*), Dušan Kállay (*Ratier Rolland*), Miroslav Cipár (*Príbehy z Dekameronu*), Viera Gergeľová (*Rímske príbehy*), Alojz Klimo (*Príbehy Hodžu Nasredina*), Jana Kiselová-Siteková (*Írske ságy*), Viera Bombová (*Povešť o krásnej Ašme*), Jozef Baláž (*Iliada*). Pôvod príbehov Siedmich múdrych majstrov siaha ešte do 5. storočia a v ústnom podaní ich pravlastou je India. Tento staroveký orientálny charakter diela a epické príbehy so vtipnou fabuláciou sa originálne odrazili v ilustráciách pani Tarasovej. Umelkyňa sa nechcela obmedziť na priame zobrazenie príbehu, ale chcela obhájiť svoje právo maliarky, tvoriť voľné variácie a predstavy podnietené literárnym dielom. Atmosféra príbehov má v jej interpretácii rozhodujúcu úlohu a preto epická rovina ustúpila skratke, abstrakcii a vtipu. Voľné kompozície viažu v plošnej skladbe figurálny a dekoratívny prvok, tvarová koláž je úsporná, zameraná na monolitné figúry, arabesky, rastlinné motívy a symboly. Formát prednej a zadnej predsádky poskytol umelkyni väčšiu tvorivú plochu a tým aj uvoľnenie sa z výtvarnej zložky knihy na poňatie obrazu.

Knižka *Skamanení vlci* (1967), ako literatúra pre staršie deti – je od autora bosniansko-srbského pôvodu, ktorý tu vyrozprával príbeh zo života lesných obyvateľov. Hrdinom je statný jeleň, ktorý sa už ako hravý srnček učí žiť v lese a chrániť sa pred svorkou vlkov a prírodnými živlami. Všetky nebezpečenstvá prežije a v poslednom zápase mu pomôže sama príroda, keď prenasledujúcu svorku vlkov zasype popol a vlci skamenejú. Tarasová sa v ilustráciách presunula do dramatického tvaru a farby. Kolážový obraz skladala z trhaných papierov, kde zámerne ostávali biele okraje, ktoré v obrazovej skladbe kontúrovali postavy, stromy a vrstvenie terénu. Technicky dosť náročný proces, ale originálna finesa. Pracovala s otlčkami, aby prírodné prvky – lesný porast, skaly, zem - dostali odlíšenie a plastickosť. Paletou farieb ešte umocnila dejovú schému literárnej predlohy a aj napriek polstranového formátu ilustrácií vytvorila neobyčajne krásne a emotívne obrazy. Knižky, ktoré umelkyňa vytvorila technikou koláže svedčia o jej bohatej fantázii, kreativite, hravosti a o zmysle pre obrazovú poetiku a popri kolážových programov iných ilustrátorov (Viera Kraicová, Alojz Klimo, Běla Kolčáková) dala svojim dielam charakteristický znak a originalitu.

Od sedemdesiatych rokov sa pani Tarasová orientuje na kresbu, s ktorou už mala tvorivé skúsenosti pri ilustrovaní beletrie. V inštalácii sú ilustrácie ku knižke českej autorky Heleny Šmahelovej

Dievčatko zo zámku (1972) vytvorené v kresbovej technike. V obrazoch osvetľuje ilustrátorka škálu vzťahov, ktoré prežíva deväťročné dievčatko z Prahy, ktoré sa muselo presťahovať do malej obce, kde jej otec dostal reštaurátorskú prácu v miestnom zámku. Záhadné komnaty stáročnej stavby, nová škola, kamarátstva a detské príbehy sú pútavým čítaním umocneným výtvarnou zložkou. Tarasova parafrazuje literárnu predlohu, kreslí voľné obrázky, v ktorých postavičky a predmety voľne prestupujú textom bez priestorového vzťahu. Jej kresliarsky rukopis je originálny: precízna a jemná kontúra, miestami s výplňou jemného bodkovania akoby náznak plasticity tvarov a čiastočná akvarelová výplň pastelovou paletou. Prebal a frontispice tvoria celostranové kompozície, ktorých motívom je poetická figurálna skladba.

Tretí výtvarný okruh ilustračnej tvorby pani Tarasovej má maliarsky rukopis. Jej ilustrácie k rozprávkam Boženy Trilicovej *Skorocélia, princezna času* (1973), ku Grimmovým rozprávkam *Snežienka* (1975) a k írskym rozprávkam *Spiaca krásavica* (1976), majú dekoratívnu skladbu a žiarivú farebnosť. Tento maliarsky princíp umožnil ilustrátorke rozvíjať jej príznačný cit pre výzdobu a skrášľovanie. Svedčia o tom záhlavné a celostranové ilustrácie k veľkej rozprávkovej knižke *Ženích pre slečnu myšku* (1981). Tieto rozprávky z Orientu sú o zvieratách v džungli a ľuďoch chudobných a bohatých. Ich príbehy sú maľované ako celostranové obrazy s kompozíciou jemných tvarov a s ornamentálnou kresbou štylizovanej vegetácie. Jemná linka je použitá aj na vnútornú výzdobu bytostí a predmetov. Umelkyňa skutočne bohato využíva kvalitu farieb v širokej palete sýtych i jemných, ale predovšetkým čistých tónov. Jej jemné dekoratívne prvky a ornamentálne linky obohacujú obraz tvaroslovím voľnej prírody.

V roku 1988 ilustrovala knižku pre deti *Ďalej to bolo takto*, v ktorej malý chlapec a koník prežili veselé a poučné príbehy s rozprávajúcimi zvieratkami. Tento vymyslený dej a literárny štýl ruskej autorky Iriny Tokmakovovej sa líši od iných príbehových knižiek, ale dieťa rozvíja a vedie k fantázii. Pani Tarasová sa v ilustráciách viaže na fabulu a pre knižných hrdinov vytvorila pozitívnu typológiu. V obrazoch je rozjasnený kolorit, v priestore sa prelínajú linky a plochy, štylizácia je harmonická a pomáha procesu vnímania týchto nezvyčajných príhod.

Akademická maliarka Irena Tarasová vytvorila pre deti jedinečné ilustrátorské dielo v širokej škále literárnych žánrov. Svoj výraz citlivo vyrovnávala s určujúcimi znakmi detskej vnímavosti, na základe ktorej budovala stavbu ilustrácie, škálu jej prostriedkov a farebnosť. Povaha jej talentu je určovaná dvomi vlastnosťami: fantáziou a poetickosťou.

A na záver moja skúsenosť:

Kolážové ilustrácie pani Tarasovej si musíte nekonečne dlho pozerať.

Gita Kordošová — Historička umenia a kurátorka.
v rokoch 1974 – 1994 pôsobila v SNG

